# דרשוני כרך ב — מדרש מבוכה



מדרש מבוכהיערה ענבר

הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה (אסתר ג, טו)

ומי ידע סודה של אותה מבוכה?זה מרדכי, שנאמר, 'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה וגו'' (אסתר ד, א). ומה מילת 'כָּל' כאן? מלמד שלא את המעטפת בלבד ידע מרדכי, שהיא הגלויה וידועה לעין כול, כי אם גם את התוך. שיש המתרגש ובא על העולם לבוש בגלימה אחת, ורק הנכנס בחדריו רואה את הכתונת שתחתיה.

ומדוע דווקא מרדכי הוא שידע? שעליו נאמר, 'איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני. אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנאצר מלך בבל' (שם, ב, ה–ו). אל תקרי נבוכדנצר, אלא נבוכה דנצר, ויש אמרו: מבוכה דנצר. בוא וראה, שמתוך שהוגלה מרדכי על ידי נבוכדנצר, הבין את אותה מבוכה של העיר שושן. שנצר נבוכדנצר את המבוכה שהועיד לישראל, ושמרה עד התבשלה היטב. עד יבוא היום בו תוכל לשמחו כשמח יין ישן לבב אנוש, שככל שמתיישן משתבח, והבקיא ימתין.

ומהי אותה מבוכה? ומהי שאליה נכסף נבוכדנצר והחכים להמתין ולנצור? וכבר אמרו רבותינו 'ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ' (שמות יד, ג) – אין נבוכים אלא מטורפים, שנאמר, 'מה נאנחה בהמה נבכו וגו'' (יואל א, יח). וודאי התכוונו רבותינו למטורפים מלשון הטורף את קלפיו. כשם שזה מבלבלן זה בזה, עד כי אין זוכר האחד מהיכן בא והאחר לאן הולך – כך השרוי במבוכה אין יודע מקורו היכן ולאן מועדות פניו.

דבר אחר: 'נְבָכִים' – אין נבוכין אלא מעורבבין, שנאמר 'והמלך והמן ישבו לשתות וגו''. שהערבוב כמוהו כטריפה.

ומכל מקום, בערבוב ובטירוף נעוצה המבוכה. וזה סוד גלות נבוכדנצר, שהועיד להם לישראל להיטרף ולהתערבב בין העמים, עד כי לא יזכור האחד מאין בא ולהיכן מועדות פניו, ולפני מי עתיד הוא ליתן דין וחשבון.

על זה אמר ר' מנחם מנדל, 'שכן הוא גם הפירוש דבלילה ההוא, שהלילה דגלות הוא באופן ההוא הסתר, היינו שאין מרגישים שהגלות הוא לילה וחושך, שָׂמִים חושך לאור'.

שכשהאדם רחוק מעצמו ובוכה – סימן הוא לו כי עודנו מחובר בשורשיו, ושוזר לו הבכי חוט להיאחז בו ולצאת מן המֵצר. אלא שכשהאדם רחוק מעצמו וצוחק – סכנתו גדולה לאין שיעור

וקול הצחוק של הצוחק בגלותו כמוהו כבכי הנורא בבכיות, והשמים בוכים עמו במסתרים. ומלכו של עולם מתגעגע לכלתו שפנתה לה ממנו ומצחקת. וצחוק זה בידור הוא, שבפיזור גרעינו. שמן הערבוב והטירוף נובע צחוק של מבוכה.

וצחוק זה אין צחוק של זיווג הוא. כי יש צחוק של זיווג, כזה שצחקה שרה וכזה שצחק אברהם, כזה שצחקו רבקה ויצחק וכזה שצחק כל אחד מאתנו ברגעים – צחוק של כינוס, של ליכוד והתלכדות, כקול פכפוכם של המים הנקווים יחד למקווה אחד. ויש צחוק אחר, אולי כזה שציחק ישמעאל – צחוק של הרחקה והתרחקות, צחוק שמהַבלו מתפזרים זרעוני העולם הלאה כזרע לבטלה.

צחוק מבוכה צחקה גלות נבוכדנצר. ואשה נבוכה אסורה על בעלה. יכול ייחוד להתקיים רק כאשר יודע הגבר מקומו ויודעת האשה מקומה, יודע הוא מי הוא, ויודעת היא מי היא, ופונים בדיוק זה אל בדיוק זו. וכדי להתוודע אל הדיוק שלקראת הייחוד, בודקת היא ובודקת, ומתגעגע הוא ומתגעגע. ועד שאינה יודעת – בחזקת נידה היא. ואמרו הפוסקים: 'ובימים שלאחר כן שהיא נבוכה בהם ואין לה בהן חזקת טהרה אסורה לבעלה'.

וכן היו ישראל בימי מרדכי ואסתר, שנתערבבו יתר על המידה במקומם, אשר לא מקומם הוא. ועל זה נאמר: 'וְהָעִיר שׁוּשָׁן נָבוֹכָה', שפירש רש"י, 'היהודים שבה'.

ומדוע נאמר 'וְהָעִיר שׁוּשָׁן', ולא 'ויהודי שושן'? כפי שאמרנו, שהפכו היהודים בליל אחד עם העיר שושן כולה, נבוכו בתוכה, נטרפו.

כמו שביאר ר' יצחק אבוהב, 'האור שושן היתה נבוכה נפש יהודה שככה'. שאם אור נבכי הנפש ל מבוך המבוכה נקלע – שוקע שורש יהודה.

וידע מרדכי, 'ומרדכי ידע' (אסתר ד, א), וידע שצריך להציל מרוע הגזרה, וידע שצריך לבתר את היהודים מתוך העיר, וזהו סוד 'ויצא בתוך העיר' (שם) שנאמר, 'ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדלה ומרה' (שם). שאף על פי שהוגלה מרדכי עם גלות נבוכדנצר, 'איש יהודי היה' (שם, ב, ה).

ויש המלעיזים, ויאמֵרו שעד ש'ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה' (שם, ג, ב) – שלום היה ליהודים תחת אחשוורוש, שם 'מדינה ומדינה ככתבה' ו'עם ועם כלשונו' (שם, א, כב). והיה מרדכי כקוץ אשר הקפיץ הכבשה מרבצה. ולא היא. כי דווקא בפריעת השקט בא מרדכי להזכיר לישראל כי ישראל הוא. להצילו מן המבוכה. לגאלו מנבוכדנצר בתוך גלותו.

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו' (שם, י, ג). אל תקרי 'מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ', אלא 'מְשַׁנֶּה למלך אחשוורוש', שבשינוי ובהבדל ובייחוד – רזא דמהימנותא.

וכבר אמרו רבותינו 'ואמר פרעה..' – מכילתא בשלח, א. על זה אמר ר' מנחם מנדל – תורת מנחם, התוועדויות של ר' מנחם מנדל שניאורסון, הוצאת ועד הנחות בלה"ק, תש"נ, חלק ב'. קונטרס פורים תש"נ, עמ' 873 .ובימים שלאחר כן – קיצור שולחן ערוך, סימן קנד. שפירש רש"י – רש"י על אסתר ג, טו. כמו שביאר ר' יצחק אבוהב – ב'מנורת המאור', הקדמה לנפש יהודה [וילנא], תרל"ט, ג' ע"ב. רזא דמהימנותא – סוד האמונה.